

TRABZON'UN SİNEMADA SUNUMU: KOMEDİ FİLMLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ

Prof. Dr. Şule Yüksel ÖZMEN¹

ÖZ

Kişilerin hoşça vakit geçirmesinde etkili bir sanat dalı olan sinema, toplumların sosyolojik yapılarını ve kültürlerini kitlelere aktarmada önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada Trabzon odaklı çekilen komedi filmlerinin yöresel kültürü ve insan tipolojisini nasıl anlattığı üzerinde durulmuştur. Trabzon kültürünü ve insanını yansıtan unsurlar belirlenmiştir. Trabzon şehrinin kültürel dinamikleri, toplumsal cinsiyet algısı, Trabzon halkının kişilik özellikleri, dili, el sanatları, yemekleri, kıyafetleri, spora ve folklara bakışı gibi unsurlar incelenmiştir. Çalışmada öncelikle anlatı analiziyle filmlerdeki bu özellikler ortaya konmuş, ardından içerik analizi yapılarak hangi unsurun hangi filmde ne şekilde anlatımının yapıldığı ele alınmıştır. 2007 sonrasında çekilen *Amerikalılar Karadeniz'de 2* (Tibet, 2007), *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014), *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016), *Off Karadeniz* (Dolay, 2010), *Oflu Hoca'nın Şifresi* (Kılıç, Oflu Hoca'nın Şifresi, 2014), *Seni Seven Ölsün* (Tabak, 2016), *Sümela'nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011), *Tepenin Uşakları* (Eraydın, 2013) komedi filmleri ele alınmıştır. Bu kapsamda Trabzon'a ilişkin stereotip özelliklerin yeniden üretildiği görülmüştür. Küfürbaz ve asabi kişilik yapısı, kadınların çalışıp erkeklerin kahvehanede oturması gibi gündelik yaşam pratiklerine ilişkin göndermeler, dini anlayış, yemek kültürü, silaha, Trabzonspor ve hamsiye atfedilen özel değer birer değerden öteye geçmiş kalıp yargı olarak kendini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, komedi filmi, kalıpyargı

REPRESENTATION OF TRABZON IN CINEMA: AN ANALYSIS FOR COMEDY FILMS

ABSTRACT

Cinema is an art branch that allows people to have a good time. Cinema is also an important source in transferring the sociological structures and cultures of societies to the masses. In this study, it is emphasized how the local culture and human typology are represented in the comedy films shot in Trabzon. Elements that reflect the culture and people of Trabzon have been identified. Many cultural elements such as the cultural dynamics of the city of Trabzon, gender perception, personality traits of

¹Trabzon Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü ORCID: 0000-0001-8647-9240, syozmen@trabzon.edu.tr

Gönderim Tarihi/Received: 6 Haziran 2022 Kabul Tarihi/Accepted: 7 Temmuz 2022

DOI: 10.53495/e-kiad.1126683

the people of Trabzon, language, handicrafts, gastronomy, clothes, view of sports and folk were examined. In the study, first of all, it is revealed how these features are represented in films by narrative analysis. Afterwards, the distribution of the representation of these elements according to the films was determined by content analysis. Sample of study. The sample of the research consists of the following films shot after 2007. *Amerikalılar Karadeniz'de 2* (Tibet, 2007), *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014), *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016), *Off Karadeniz* (Dolay, 2010), *Oflu Hoca'nın Şifresi* (Kılıç, 2014), *Seni Seven Ölsün* (Tabak, 2016), *Sümela'nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011), *Tepenin Uşakları* (Eraydın, 2013). The type of all these movies is comedy. As a result of the research, it was seen that the representations about Trabzon were reproduced. As a result of the research, it was seen that the representations about Trabzon were reproduced. References related to daily life practices such as the testy structure of people of Trabzon, women working and men sitting in coffeehouse, religious understanding, food culture, weapon, special values attributed to Trabzonspor and anchovy fish; It went beyond representation and turned into stereotypes.

Keywords: Trabzon, comedy movies, representation of Trabzon

Extended Summary

Black Sea's people, culture and geography are also preferred as place, subject, and person in many films. In this study, it was investigated how the cultural, natural and personality traits of the people of Trabzon found their place in the comedy films shot in the Black Sea, especially in Trabzon, and whether the existing stereotypes were reproduced. The characteristics and cultural elements attributed to Trabzon and the people of Trabzon were examined in these films.

The narrative of Trabzon culture in the comedy films shot after 2007 and the typological characteristics of the people of Trabzon constitute the subject of this research.

Comedy films have met with a wide audience in our country as well as all over the world. Comedy movies provide information about societies and cultures as well as entertaining people. The following films were analyzed within the scope of this study:

Amerikalılar Karadeniz'de 2, *Seni Seven Ölsün*, *Bizum Hoca*, *Emicem Hospital*, *Off Karadeniz*, *Sümela'nın Şifresi: Temel*, *Tepenin Uşakları*, *Oflu Hoca'nın Şifresi*.

Within the scope of the study, the narrative of Trabzon culture and the characteristics of the people of Trabzon in the comedy films shot in Trabzon after 2007 were examined. It is seen that the judgments about Trabzon are reproduced through movies. As a social position, all elements from the place of the woman to her meals, from the tools and equipment used to the handicrafts, from Trabzonspor to the way she speaks, come to the fore as Trabzon narratives in the films.

When the films are examined, it has been determined that the following is the case of slang and abusive speech, which is frequently seen in the Black Sea region. According to this;

The people of Trabzon have embedded slang into their daily practices so much that it is seen that they even swear at themselves. This type of speaking style takes place as a speaking practice in daily life rather than insulting, and this is clearly seen in movies. Regarding the food culture unique to Trabzon; Anchovy, Kuymak, Cabbage and Vakfikebir bread were featured in the movies. Anchovy has been featured in films not only as a food culture, but also with similes, as a part of the decor and as a metaphor.

When the typological characteristics of the people of Trabzon are examined, the characters come to the fore with certain aspects. In the movies watched, the local people are portrayed as having a strong humor and humor. However, he has a structure that gets angry quickly and expresses himself through swearing when angry. When the typical features of the characters in the movies are evaluated over gender, it is seen that these features are mostly attributed to men.

Considering the tools unique to Trabzon, it has been observed that the weapon stereotype takes place in all the films. The weapon is a tool that men always carry with them, but it is depicted as a personal item that is immediately used when they are angry or want to express their joy. The kemençe has a special place among musical instruments. It is an instrument that we often hear melodies throughout the movie. It was also seen that the kemençe became integrated with the horon game.

When we consider sports in Trabzon, Trabzonspor is mostly reflected as the indispensable passion of men in movies. Elements such as having conversations about Trabzonspor in people's daily conversations, including Trabzonspor jerseys and scarves, using items that describe Trabzonspor as ornaments, and mentioning Trabzonspor matches are the results that emphasize the importance of Trabzonspor.

The determinations regarding gender roles in Trabzon have been put forward by the study. In the movies watched, it is seen that the roles of men and women are clearly separated. Women are usually reflected on the screen while doing gardening and housework, while men spend time in the coffee house. It has been observed that the important decisions that will guide the story in the movies are usually taken in "men's assemblies", and women are in the second place in the flow of the story due to their role.

The local dialect was used in all the movies watched. The use of local dialect has been brought to the fore in some films and has appeared as an element of humor. Another feature

among the building blocks of Trabzon folk culture is handicrafts. Copper embroidery produced by skillful hands found its place in only three of the movies watched. Its use is generally in the form of household appliances such as pots and teapots. It has also been used as an ornament in movies. In the movies watched, the keşan and loincloth are reflected as a figure that women use while working in the fields and in their daily lives. In addition, Keşan has appeared in various scenes as an ornament in movies.

When we look at the films in general, it is seen that the city of Trabzon is handled in a culturally unique mystical and oriental way. The city of Trabzon has been handled through certain stereotypes, from its people to its daily life, from its culture to its goods. From the past to the present, it is seen that all stereotypes specific to Trabzon, in the Eastern Black Sea Region, are reproduced through films.

Giriş

Özellikle 2000 yılı sonrasında Türk sinemasında komedi filmlerinin ağırlığı artmıştır. Türk filmlerinin tekrar sinema salonlarında yer bulmasında önemli bir yeri olan komedi filmleri hali hazırda da sinema salonlarında çokça gösterilmektedir. Komedi türü filmler seyirciyi güldürme ve eğlendirmeyi hedefleyen ve mutlu sonla biten filmlerdir. Sinema tarihinin başlangıcından bu yana insanlar eğlenme ihtiyaçlarını gidermek için komedi türü filmlere rağbet gösteren filmlerdir (Teksoy, 2015). Karadeniz insanı, kültürü ve coğrafyası da pek çok filmde mekân, konu ve kişi olarak tercih edilmektedir. Bu çalışmada Karadeniz’de özellikle Trabzon’da çekilen komedi filmlerinde Trabzon halkına has kültürel, doğal ve kişilik özelliklerinin nasıl yer bulduğu, mevcut kalıp yargıların yeniden üretilip üretilmediği araştırılmıştır. Trabzon ve Trabzon insanına atfedilen özellikler ve kültürel unsurların bu filmlerde nasıl anlatıldığı incelenmiştir.

Trabzon İnsanın Genel Özellikleri

Köklü ve zengin bir şehir kültürüne sahip olan Trabzon sarsıcı sosyo-ekonomik, etno-kültürel ve politik alt-üst oluşumlara sahiptir. Trabzon insanın yapısını Gür (2010), zeki ve hassas olarak nitelemektedir. Bölge insanının yüzyıllardır fikirsel anlam da dâhil olmak üzere neredeyse her konuda kendi kendilerine bırakılmış olmasının halkı başına buyruk olma ve düzensiz olmaya sevk ettiğinin belirten Gür (2010: 320) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Çok dindar görünebilirler. Özellikle dini hurafeler insanların günlük hayatlarını oldukça fazla meşgul etmektedir. Dolayısıyla var olan düzene ters veya düzeni değiştirebilecek herhangi bir harekete karşı içtenlikle bağlılık gösteremezler. Otoriteye karşı olabilecek herhangi bir harekete karşı takınacakları tavır, geçmişte olduğu gibi bugün ve gelecekte de dini içgüdülerin aktif rol oynayacağı açık bir şekilde ortadadır.

Trabzon halkının hırçın, asabi, telaşlı ve aceleci yapısı olduğu konusunda bir görüş birliği vardır. Alptekin (2013) ve Gür (2010) bu durumu Trabzon'un coğrafi özellikleri ile açıklamaktadırlar. Arazi yapısının eğimli, yokuşlu ve engebeli olması nedeniyle bu hareketli topografyanın Trabzonluları doğdukları günden itibaren tesiri altına aldığını söyleyen Alptekin (2013: 86) aynı etkiyi Karadeniz'in hırçın ve dalgalı sularıyla beraber iklimin de bıraktığına vurgu yapmaktadır. Trabzon halkını bir madalyona benzeten Gür (2010: 320), madalyonun bir yüzünde hırçın ve asabi, diğer yüzünde sahiplenici ve hoşgörülü olduklarını söylemektedir.

Trabzon insanının iyimser tarafları girişimci, tez canlı ve zeki olması, kötümser tarafları ise kendini dünyanın merkezi sanacak kadar uyumsuz, laf anlamaz, inatçı olmasıdır. Bu tanımlamaların hepsi sıfatlardan ibarettir (Emiroğlu, 2010). Yöre insanı geleneklerinden inançlarına, müziğinden oyunlarına ve mutfağından mimarisine kadar çok çeşitlidir (Aksoylu, 2016). Soruya soruyla karşılık verme, soruyla alakasız cevaplar verme gibi eğilimler de gösterebilirler. Düz mantıkla dünyaya bakmaları da Trabzon insanı ile kurulabilecek diyalogları içinden çıkılmaz bir hale getirebilir (Gür, 2010). Trabzon insanının bir diğer özelliği de hazır cevaplı olmasıdır. Günlük hayatta karşılaştıkları herhangi bir soru karşısında veya durumda anında cevap verirler. Trabzonlular karşılaştıkları güçlükler karşısında hemen pes etmek yerine bu güçlükler karşısında direnirler (Aşut, 2010).

Trabzon insanı nasıldır dediğimizde: "Erkeği Temel, kadını Fadime olarak nitelendirilir. Komiktir, saftır, hırçındır, kemeçe çalıp hamsi gibi titreyerek horon oynar. Balıkçıdır" (Özkan, 2012). Trabzon'da her ilçenin şive/ağız özellikleri birbirinden farklıdır ama Trabzon'un genelinde duyulabilecek cümle kalıpları alışlagelmişin çok dışındadır. Özellikle tekrarlamalı cümleler sıkça kullanılmaktadır; "gelme geldim", "yeme yedim", "yürüme yürüdüm" bu kullanıma verilebilecek en basit örneklerdendir. Bunun yanında tekerlemeli sözlerden de bahsedilebilir. Buna örnek olarak da "birbir", "...arabalan beraber..." gösterilebilir (Ökten, 2016). Trabzon insanının şive/ağız yapısına baktığımızda cümlelerin

başına “uy” kelimesini eklemektedirler ve diğer bir kelime de “da” kelimesidir ve bu kelimeyi de cümle sonlarına eklemektedirler. Konuşmalarında Türkçe'nin ses uyumuna pek dikkat etmezler. Örnek vermek gerekirse D harfini T harfi ile değiştirirler. Mesela Donya (Tonya) (Aksoy-Sheridan, 2007).

Alptekin (2013) Trabzon insanın özelliklerini dört ana başlık altında şöyle sıralamıştır:

Fevrilik (Tez canlılık): Trabzon halkı sıra dışı bir şekilde fevrilik seviyesinde nitelendirebileceğimiz kadar tez canlıdır hatta kolay sinirlenebilir, asabi bir toplumdur. Sinirlendiği sanılan Trabzonlu hemen ardından son derece samimi ve güler yüzlü olabilmektedir. Dolayısıyla bu hal onun tabii halidir.

Yerel Kimlik İdraki: Trabzon halkı sıra dışı bir şekilde, diğer bölge ve şehirlerin insanlarından daha fazla yerel kimlik ve aidiyet idrakine sahiptir. Abartılı bir biçimde sevmeye ve ona bağlanma, nihayet bir tür milliyetçiliktir.

Hemşericilik: Hemşericilik iki şekilde tezahür eder. Şehir dışındaki hemşeri ve gurbetçi dayanışmasıdır. Bu hemşericilik biçimi, genellikle “Bize her yer Trabzon” söylemiyle moral-psikolojik bir temele oturtulur ve meşrulaştırılır. Hemşericiliğin ikinci tipi şehir içinde ama yabancıya karşı depresen biçimdir.

Tutumluluk: Geleneksel yaşama tarzına uygun tutumluluk prensibinin bir somut açılımı olarak, Trabzon'da ikram kültürü çok gelişmemiştir. Bunu gündelik hayatta komşulukta da kahvehanelerde de gözlemlemek mümkündür. Komşuların birbirlerini davet etmeleri, çay ve özellikle yemek ikram etmeleri nadir rastlanan olaylardır. Bu kapsamda dışarıdan gelen bir misafire de son derece mütevazı bir ikramda bulunulur. Doğu Anadolu'da olduğu gibi, kuzu, koyun veya en azından bir tavuk kesmeler, börek, baklava yapmalar tanık olunan örnekler değildir. Benzer şekilde sokakta, caddede, iş yerinde ve kahvehanelerde insanların birbirlerine ikramı son derece ölçülüdür.

Trabzon'u Anlatan Eden Kültürel Unsurlar

Trabzon denilince akla ilk gelen nesnelere biri kemençedir. Kemençe Doğu Karadeniz'de özellikle de Trabzon ve Rize'de çok kullanılan bir çalgıdır. Güleç Külekçi (2015: 99) kemençenin Rumcada sivrisinek anlamına geldiğini, bu ismin tını özellikleri göz önüne

alınarak verildiğini, kemeñçe ustalarının da Rumlardan çıktığını zamanla bu konuda Türklerden de çok iyi ustalar yetiştiğini söylemektedir.

Kuyumculuk deyince 'babadan oğula' aktarılan bir meslek akla geliyor. Fakat Trabzon'da bu meslek hasır örücülüğünde 'anadan kıza' aktarılan birikim şeklinde devam ediyor. Genelde erkekler tarafından imal edilen takı çeşitlerine Trabzon'da son aşamasına gelinceye kadar 'erkek eli' değmiyor (Karlıklı 2004: 80-93). Kazaziye ve telkâri örücülüğü de yine yöreye ait önemli bir başka kuyumculuk sanatıdır. Kuyumculuk süsleme tekniklerinden savat da bu bölgede kullanılmaktadır. Trabzon'a özgü hasır örücülüğü 2006 yılında Türk Patent Enstitüsü tarafından da tescillenmiştir (Durucu, 2015).

Trabzon'u anlatan kültürel öğelerden biri de horondur. Her türlü kutlamada horon yer almaktadır. Uzun (2016) horona ilişkin olarak; "yaşam biçiminin, doğal ve toplumsal olaylara yönelik algısının, reflekslerinin, özünde duruşunun imgesel ifadesidir. Bu bağlamda horon bir bellek türüdür. O yalnızca bir eğlence figürü, ya da yortu etkinliği değildir; binlerce yıllık tecrübelerin ritmik ifadesidir. Festivallerde bu hafızanın yeniden üretildiği, kültürel unsurların (giyim-kuşamdan ritme kadar) canlandığı yerlerdir ve bölgenin yansımasıdır" şeklinde horonun Trabzon kültüründeki önemine dikkat çekmektedir. Balıkların ağlarda çarpınması, derelerin akışı, balıkçıların kürek çekişi dalgaların yarışı gibi oyunda yer alan doğal ve toplumsal figürler bir bütün içerisinde horonda yansıtılmaktadır. Bu ifadeler kolların, başın ve ayakların müzikle uyumlu olarak, ahenk içerisinde beden dilinin anlatımıdır (Güçlü, 2004). Doğu Karadeniz bölgesinde yaygın olan kolbastı oyunu Trabzon yöresine özgü bir oyundur (Pelikoğlu, 2009). Bu oyun 'Hop-tek' veya 'Foroz' olarak da bilinmektedir. Oyun aynı zamanda Türkiye genelinde popülerleşmiştir. Çoğunlukla düğünlerde ve şenliklerde oynanmaktadır (Ötken & Kızmaz, 2012).

Trabzon yemek kültüründe ilk akla gelen hamsidir. Trabzon'da yapılan yemeklerin çoğunluğunda hamsi yer alır. Birçok yemeğin isminde hamsi ibaresi görülmektedir. Örneğin: Hamsili pilav. Karadeniz kültüründe hamsinin önemli bir yeri vardır. Hatta hamsi adına türküler bile yazılmıştır (Düzenli, Mumcu, & Tarakçı Eren, 2018: 557). Hamsinin yanı sıra; mısır unu, tereyağı ve peynirle yapılan kuymağın yanı sıra pide, Vakfikebir ekmeği, Akçaabat Köftesi ve kara lahana ile üretilen yemekler Trabzon yemek kültürünün birer parçasıdır.

Trabzon'a ilişkin olarak sayılabilecek ama Karadeniz coğrafyasının tamamına da yayılmış, peştamal, keşan örme sepet de Trabzon denilince akla gelen unsurlardandır. Türkiye'de markalaşan ve ünü dünya çapında yaygınlaşan tarihi 'Sürmene Bıçağı' adından sıkça söz ettirmektedir. Delikanlılar, çok eskiden silah almakta güçlük çektikleri için bu bıçağı tercih etmişlerdir. İsmi üretimini yapıldığı Sürmene ilçesinden almıştır. Ayrıca kemeçe ve zurna eşliğinde oynanan 'piçakoyini' horonunda da kullanılmaktadır (Turan, 2017). Trabzon insanının karakterinde silah sevgisi de vardır. Silah sevgisi ve silaha olan ilgi yaşanan zor koşulların bir yansıması olarak yorumlanabilir. Trabzon kültüründe belli bir yere sahip olan silahın, Trabzon'da üretimi de yapılmaktadır. Özellikle kendine has silah süslemeleriyle Trabzon adından söz ettiren bir yerdir. Trabzon'da silah kullanımının yaygınlığı ve Trabzon insanının silah sevgisi, Trabzon kültüründe silahın kendisine bir yer edinmesini sağlamıştır (Alptekin & Koç, 2016). Özellikle Tonya ilçesinde vatandaşların ölümünden sonra vasiyetleri üzerine mezar taşlarına silah figürü işlenmektedir (Posta, 2018).

Futbol, Trabzon'un popüler kültüründe Trabzonspor ekseninde değerlendirilir. Trabzonspor, Trabzon insanının tüm yoğunluğuna rağmen kendisini gündem odağı haline getirebilmiştir. Trabzon insanının günlük yaşantısının bir parçası gibidir. Bu durum Trabzon'daki erkek egemen kültürün bir izleğidir. (Eroğlu, 2010). Trabzonspor taraftarlığı yerel kimlik idrakinin sosyal açılımında etken bir rol oynamaktadır. Şehrin değerlerini abartılı bir şekilde sevme ve bu değerlere bağlanma anlamında futbol örneği en ideal örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Trabzonlular genel olarak sportif bir insan profiline sahip olmakla birlikte, onların karakteriyle ideal ölçülerde uyuşan spor dalı futboldur. Trabzon'da Trabzonsporlu olmak, bireysel bir seçim, eğilim veya bir eğlence aracı değil, aksine "Trabzonluyum" diyebilmenin ön şartı, Trabzon'un değerlerine sahip olduğunu göstermenin en ulvi biçimi ve adeta Trabzon'da onurlu ve tutarlı bir "insan olma"nın gereğidir (Alptekin, 2013).

Araştırma Yöntemi

2007 yılı sonrası çekilen komedi filmlerindeki Trabzon kültürünün anlatımı ve Trabzon insanının tipolojik özellikleri bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Komedi filmleri tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de geniş izleyici kitlesiyle buluşmuştur. Komedi filmleri insanları eğlendirmenin yanı sıra toplumlar ve kültürler

hakkında da bilgi sunmaktadır (Güneş, 2016). Türkiye’de 2000’li yıllar sonrasında yerli film ve izleyici sayısında oldukça artış görülmüştür (Sevinç, 2014). Karadeniz’e yönelik ilk film *Amerikalılar Karadeniz’de 2* (Tibet, 2007) filmidir. Bu film 2007 yılında çekilmiştir. Bu film ve sonraki tarihli Trabzon merkezli komedi filmleri bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Bu filmlerin ismi şöyledir: *Seni Seven Ölsün* (Tabak, 2016), *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014), *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016), *Off Karadeniz* (Dolay, 2010), *Sümela’nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011), *Tepenin Uşakları* (Eraydın, 2013), *Oflu Hoca’nın Şifresi* (Kılıç, 2014) ve *Amerikalılar Karadeniz’de 2* (Tibet, 2007).

Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İsmi geçen filmlerdeki Trabzon’a has özellikler nelerdir?
2. Trabzon’da yemek kültürü nasıl yansıtılmıştır?
3. Trabzon insanının özellikleri filmde nasıl ortaya konmuştur?
4. Trabzon’a has araç gereçler ve müzik aletleri nasıl kullanılmıştır?
5. Trabzon’un spor ve folklor öğeleri nasıl ele alınmıştır?
6. Toplumsal cinsiyet nasıl yansıtılmıştır?
7. Filmlerde konuşma dili nasıl kullanılmıştır?

Filmde bu araştırma sorularının cevapları içerik analizi yöntemiyle ortaya konmuştur.

Seni Seven Ölsün

Seni Seven Ölsün (Tabak, 2016), birbirine âşık olarak evlenen çiftlerin trajikomik bir şekilde öldüğü Karadeniz yöresindeki Kısmetli beldesinde yaşananları anlatıyor. 2016 yılında vizyona giren film NTC Yapım tarafından yapılmıştır.

Filmin konusu gereği Trabzon’un bir köyü mekân olarak tercih edilmiştir. Trabzon’da da Karadeniz’de olduğu gibi köy ve yayla evleri genellikle ahşaptan yapılmıştır. Bölgenin sık ağaçlardan oluşması nedeniyle ahşap kolay ulaşılabilen bir hammaddedir ve aynı zamanda bu bölgelerde kereste ticareti de sıkça yapılmaktadır (Çetinor, 1986). Filmin girişinde ve ana konu işlenirken sıkça kemençe sesine yer verilmiştir. Kemençe Karadeniz bölgesine has bir

telli çalgıdır ve çoğunlukla Karadeniz düğünlerinde çalınmaktadır. Ayrıca yöresel bir oyun olan horon da kemençe eşliğinde oynanır.

Yerli halkta görülen Karadenizli ağız filmde de sıkça kullanılmıştır. Köy sakinleri sürekli olarak şive/ağız ile konuşurken köye dışarıdan gelen kişiler veya o köyden olup dışarıda yaşamış kişiler ise İstanbul Türkçesi ile konuşmaktadır. Ancak Karadenizli olan karakterler ister yörede yaşamış olsun isterse dışarıda bir hayat sürüyor olsun ortak bir noktada buluşmaktadır. İnsanlar sinirlendiği zaman Karadeniz ağızına olan yatkınlık artmakta iken İstanbul Türkçesiyle konuşanlar da sinirlendikleri zaman şive/ağız ile konuşmaya başlamaktadır. Buna bakarak Karadeniz ve Trabzon insanının kendine has bir asabiyeti olduğu çıkarımı yapılabilir. Film odağında yerli halka tekrar baktığımız zaman özellikle cami imamaları, başkanlar ve muhtarlar köy sakinleri tarafından ayrı bir hürmetle karşılanmaktadır. Bu insanların sözleri genellikle son noktayı koyan sözler olmakta ve her durumda saygı gösterilmektedir. Köylü halk, başı sıkıştığında veya bir işin içinden çıkamaz duruma geldiğinde sorunlarını bu kişilere iletmekte, onlardan destek almaktadırlar. Filmde gençlere has esprili bir söylem kullanılmıştır. Trabzon'un ara mahallelerinde ve köylerinde gençlerin genellikle kendi jargonları vardır. Genç erkeklerin kendi aralarında alkol, pavyon ve karşı cins muhabbetleri sıkça görülmektedir. Yaşlılar ise gençlere nazaran daha hazırcevap kişiliğe sahiptir ve sürekli asabiyet halindedirler. Çok kolay tetiklenen insanlardır. En ufak şeylere sinirlenebilmektedirler. Ayrıca yaşlılarda küfür kullanım oranı daha fazladır. Bir şeyleri nitelerken veya bir kişiye sıfatla seslenmeye çalışırken genelde küfürlü söylemlere başvururlar. Cümlelerin sonlarında çoğunlukla "ha", "ya", "da" gibi ekler bulunur. Bu ekler cümleyi vurgulamakta ve asabiyet, heyecan, öfke gibi anlarda daha fazla açığa çıkmaktadır.

Filmde Trabzonspor ve Trabzonspor'a ait unsurlar sıkça görülebilmektedir. Trabzonspor'un renklerini ve logosunu bulunduran atkılar, bayraklar, posterler hemen her evde bulunmaktadır. Özellikle dolaplara, duvarlara ve yatak başlarına asılır. Bordo mavi bere ise daha simgesel olarak kullanılmaktadır. Çocuklarda da sık sık bordo mavi bere görmek mümkündür. Bunun dışında arabalarda ve iş yerlerinde de Trabzonspor'a ait unsurlar sıkça kullanılmıştır. Buradan özellikle Trabzon insanının futbol merakı ve takımlarına olan bağlılığı vurgulanmaktadır.

Silah unsuru da asabiyetin bir yansıması olarak yorumlanabilir çünkü özellikle yaşlı kesimden herkesin yanında silah bulunmakta ve çok öfkeli oldukları anlarda kolaylıkla silaha başvurabilmektedirler. Kişilerin yanında; evlerinde duvarlarında asılı tüfek görmek mümkündür. Silaha, asabiyetin bir yansıması olarak bakmanın yanında bunu bir merak unsuru olarak da yorumlayabiliriz. Çünkü Trabzon'a özgü silah kaplamaları ve süslemelerine de sıkça rastlanmaktadır.

Tepenin Uşakları

Hikmet'in Züleyha'ya olan aşkı filmde anlatılmaktadır. Özen film tarafından yapılan film 2013 yılında vizyona girmiştir. *Tepenin Uşakları* (Eraydın, 2013) filmi, filmin ana konusu olan hikâyenin, filmin başkarakteri tarafından anlatımıyla başlamaktadır. Bir sonraki sahnede ise yine başkarakterin Trabzonspor için ve sevdiği kıza kavuşabilmek adına dua ettiği görülmektedir. Filmin başından sonuna kadar bütün karakterler Karadeniz ağzı/şivesi ile konuşmaktadır. Ayrıca küfürlü söylemlere az da olsa rastlanmaktadır.

Köyün gençleri yazın Kur'an kursuna gitmektedir ve çobanlık yapmaktadır. Buradan da köylünün geçim kaynağının hayvancılık olduğu anlaşılmaktadır. Köyün gençleri futbola düşkündür ve civar köyün gençleri ile sürekli bir tepede toplanıp maç yapmaktadırlar. Film de adını hâlihazırda bu tepeden almaktadır. Gençlerin, futbol maçı yapmaya giderken ellerinde güğüm olduğu görülmektedir. Karadeniz yerlileri su içmek veya taşımak için sürekli güğüm kullanmaktadır.

Bir sahnede köyü ziyaret eden iki turist görülmektedir. Bir evin kapısını çalan turistler evin hanımı tarafından karşılanır ve evin hanımı turistlere hiç yabancılar gibi davranmaz. Turistleri evlerinde ağırlamak ister. Karadeniz'de köy insanının misafirperverliği burada vurgulanmıştır.

Köyün erkekleri vakitlerinin çoğunu kahvede geçirmektedir. Kadınlar ise genellikle bağ bahçe işleriyle uğraşmaktadır. Bağ bahçe işlerinin çoğunluğunu da fındık bahçeleri kapsamaktadır. Kadınlar hayvancılıkla daha az ilgilenmekte ve hayvanların çobanlığını köyün gençleri yapmaktadır. Köyde ağalık vardır ve ağa otoriterdir. Ayrıca başta ağanın kızı olmak üzere köydeki genç kızlar genelde kendi istekleri dışında evlendirilirler.

Bizum Hoca Filmi

Bizum Hoca, eğitimini tamamlamamış olmasına rağmen kendini geliştirmiştir. Köye yeni atanan İmam ve de yeni İmam eşliğinde köylüleri HES yapımına ikna etmeye çalışan şirket çalışanlarıyla verilen mücadele filmin konusudur. Zenos yapım tarafından yapılan filmin yönetmenleri; Yılmaz Okumuş ve Serkan Acar'dır. 2014 yılında çekilen filmin başrollerini Cezmi Baskın ve Levent Ülgen paylaşmaktadır.

Film boyunca yöre insanının yaşam pratikleri pek çok farklı özelliği ile resmedilmiştir. Filmin başında Bizum Hoca'nın arı kovanına kurduğu düzenek yöre halkının zekâsını açıkça göstermektedir. Kadınlar filmde ev ortamında ve lahana tarlasında çalışırken gösterilmiştir. Bunlar dışında filmde geçiş sahnesinde sırtında yük taşıyan bir kadına yer verilmiştir. Erkekler ise ya bir şey planlarken ya da karar alma süreçlerinde hep kahvede zaman geçirmektedirler. Filmde, diğer baz istasyonlarına karşı çıkıldığını fakat hamsi şeklindeki baz istasyonuna karşı çıkmadığını ve bunun sebebinin de hamsi olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Hamsinin filmde kullanımına bir başka örnek ise titreşimde olan telefonun "hamsi moduna almış titrey ama açmay" şeklinde ifade edilmesidir.

Filmde yer alan karakterlerden Kemal, Ekrem Hoca, Necip ve Kardelen dışında neredeyse tüm karakterler şive/ağız ile konuşmaktadır. Büklü Dere'ye kurulmak istenen HES inşaatı için tüm köy halkı birlikte hareket etmektedir. HES inşaatına karşı olan köy halkı tepkisini film boyunca sık sık tekrarlamaktadır. Özellikle köyün gençleri HES inşaatına karşı asabi ve inatçı bir tavır sergilemektedir. HES'i istemeyen bu gençler yaratıcılıklarını Büklü Dere'de olmayan mezara, hayvan kemiklerini gömerek göstermektedirler.

Bunların dışında filmde köy halkının yiyecek, spor ve folklor geleneklerine de yer verilmiştir. Dobi Nene dizinin ağrısının geçip geçmemesini Trabzonspor'un galibiyetine bağlamıştır. Farklı sahnelerde yine Trabzonspor maçının izlenmesine, Trabzonspor'un 61. dakikada gol yemesi gibi unsurlar gösterilmiştir. Laz Star yetenek yarışmasında kolbastı oynanmasına yer verilirken, Ekrem Hoca'yı karşılama töreninde horona yer verilmiştir. Ayrıca Ekrem Hoca'yı karşılarken kemeç de çalındığı görülmektedir. Horon ve kemeç bu sahnede birlikte kullanılmıştır.

Silah ve küfür de *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014) filminde yer bulan anlatımlar arasında yer almıştır. Karadeniz komedi filmlerinde sıkça kullanılan küfür Bizum Hoca'da;

Kemal'in aracında bulunan navigasyonun konuşurken küfürlü sözler kullanması ile yer almıştır. Filmde silah kullanımına bakıldığında; Ekrem Hoca'yı karşılama töreninde ve Laz Star yetenek yarışmasında yarışmaya katılan İdris ve Cemal'in yeteneklerini sergilerken silah kullandıkları görülmüştür.

Emicem Hospital

Yaşanan trajikomik olayların konu olduğu filmde Selo, amcası Celal'in açtığı Özel Emicem'in Yeri adlı hastanede temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Cemal, Emicem hastanesinin uluslararası düzeyde başarılı olmasını ister ve Alman disiplini ile yetişmiş Ingrid Hanım'ı Almanya'dan yönetici olarak getirir. Disipline alışık olmayan hastane personelinin Karadeniz inadı ile Alman disiplini karşı karşıya gelince komik olaylar yaşanmaya başlar. Hamsi Medya Prodüksiyon tarafından yapılan filmin yönetmen, senaryo ve yapımcılığını İsmet Eraydın üstlenmiştir. 2016 yılında çekilen filmin başrollerinde Selahattin Çakır ve Wilma Elles oynamıştır.

Emicem Hospital (Eraydın, 2016) filminde "T" harfi "D" harfi olarak, "P" harfi ise "B" harfi olarak kullanılmıştır. Selo'nun teyzesinin muayeneye geldiği sahnede Selo'nun teyzesi; "PTT" yerine "BDD", "Telekom" yerine de "Delegom" kelimelerini kullanmıştır. Ayrıca hastanesinin ismi değiştirildiğinde tabelada "Emicem Hospital" yerine "Emicem Hosbidal" yazmaktadır. Genel olarak filmdeki karakterlere baktığımızda Dr. Hilmi, Dr. Miray, başhekim gibi bazı karakterler şive/ağız ile konuşmazken, Selo, Adem, Temel Amca gibi oyuncuların ise şive/ağız kullandığı görülmektedir. Dolayısıyla burada yerel halkın şive/ağız ile diğerlerinin ise şive/ağız kullanmadan konuştuğu görülmektedir.

Filmde yemek kültürünü ele aldığımızda ise lahana ve mısır ekmeği; "Lahana ve mısır ekmeği yiyorsun aklın beş kuruş çalışmıyor!" şeklinde, sadece sözlü olarak yer bulmuştur. Hastanede işten çıkartılan çalışanların eylemleri sırasında kemence eşliğinde oynanan horon verilmiştir. Bu eylemler sırasında yardımcı karakterlerin üzerinde Trabzonspor forması vardır. Dolayısıyla Trabzonspor stereotipi söz konusudur. Filmde, iki sahnede silah kullanılmıştır. İlki Dr. Hilmi'nin hasta yakınına "yakınıız öldü" dedikten sonra hasta yakınının silah çektiği sahnedir. Hasta yakınının silahını yanında bulundurması ve bir şey olduğunda hemen silahını çektiği sonucuna ulaşılmıştır. İkinci sahnede yine doktorlara karşı doğrultulan silah sahnesidir.

Başhekim ile Ingrid Hanım arasında geçen bir sohbet sahnesinde bakır işlemeli çaydanlık kullanılmıştır. Çaydanlık kullanımı, Ingrid Hanım, başhekim ve Cemal Emice arasında geçen bir başka sohbet esnasında da kullanılmıştır. Selo'nun teyzesi hastaneye muayene olmaya gittiğinde omzunda keşan olduğu, belinde peştamal bağlı olduğu görülmüştür.

Sümela'nın Şifresi: Temel

Filmin ana karakteri Temel'dir. Filmde Temel'in Zuhal'e olan aşkı anlatılmaktadır. Fakir olması nedeniyle Zuhal'in babası tarafından hor görülen Temel, Sümela Manastırındaki şifreyi çözüp hazineyi bularak zengin olma hayalinin peşine düşer. Hazineyi arayan Temel ve arkadaşının yaşadığı ilginç olaylar ve başlarından geçen aksilikler filmde yer almaktadır. Üçgen Yapımevi'nin yapımcılığını üstlendiği filmin yönetmeni Adem Kılıç'tır. 2011 yılında çekilen filmin sonrasında devam filmleri de gelmiştir. Filmin başrollerini Salih Kalyon ve Alper Kul paylaşmaktadır

Filmin giriş kısmında insanın yerinde duramayacağı ritimde kemençe ezgilerine diğer enstrümanların eşlik ettiği bir başlangıç müziği kullanılmıştır. Bu ilk sahnede yer alan kemençe sesi film boyunca yer yer duyulmaktadır. Temel'in odasında asılı olan Trabzonspor'un oyuncularının yer aldığı poster göze çarpmaktadır. Film boyunca Trabzonspor forması, atkısı, yastığı sıkça karşımıza çıkmaktadır. Trabzonspor'un yörede yaşayan erkekler için ne derece önemli olduğu gözler önüne serilmiştir. Trabzonspor unsuru sadece görsel olarak değil, sözlü kültürün bir parçası olarak da filmde yer bulmuştur. Erkekler hemen hemen bütün konuşmalarında Trabzonspor'dan örnek vererek konuşmaktadırlar. Trabzonspor sevgisinin her şeyin üzerinde olduğu Temel'in arkadaşının Sümela'nın tepesine çıkıp, "Eğer Trabzonspor şampiyon olmazsa kendimi atarım" demesinden anlaşılmaktadır.

Temel'in tamirhaneye çevirdiği odasında yapmakta olduğu silah süreci gösterilmektedir. Silah yapmak için uğraşmakta olan Temel, esin kaynağı olan Özyay Gönülüm'ün fotoğrafına bakarak "Lazlık bir yerden ona da bulaşmış" diyerek Karadenizlilerin zeki olduğunu dile getirmiştir. Uğraşı sonucunda silah yapım işlemini tamamlayan Temel, silahı Trabzonspor'un şampiyonluk kutlamalarında kullanmayı düşünmektedir. Silahın yanlışlıkla patlaması üzerine evin üst kısmında delik açılır ve Temel'in babası Necati Hoca ve evdeki diğer kişiler Temel'in yanına gider. İmamlık yapan Necati Hoca sürekli küfretmekte,

argo kelimeler kullanmakta ve her şeye çabuk sinirlenmektedir. Temel'in silahı patlatmasına da sinirlenmiştir ve ona kız istediğini ama artık kızı almaktan vazgeçtiği söylemiştir. Saf olan Temel ise zaten başkasını sevdiğini, Zuhal'i alacağını babasına söylemektedir. Temel, Zuhal ile evlenmenin hayalini kurmaktadır.

Yerel halk büyük çoğunlukla ya camide ya da sürekli kahvehanede gösterilmektedirler. Filmde daha çok erkeklere yer verilmiştir. Necati Hoca camide sürekli güncel olaylar üzerinden ya da Trabzonspor üzerinden bir şeyler anlatmaktadır. Necati Hoca camide verdiği bir vaazında kadınların botoks yaptırdığından söz ederek bunun nedeni olarak da erkekleri göstermektedir. Necati Hoca vaazlarında mizahi bir dil kullanmaktadır ve bu yönüyle Karadeniz insanının esprili yönünü film boyunca yansıtan karakterler arasında yer almaktadır.

Filmde şive/ağız karakterlerin büyük bir çoğunluğunda görülmektedir. Filmde şive/ağız bir konuşma biçiminden çok mizah etmeni olarak da kullanılmıştır. Bir sahnede kahvehanede oturanlardan birinin çocuğu olmuştur; Necati Hoca "İsmini ne koydun Davut?" diye sorar ve Oğuz cevabını alır. Hatta Kur'an'da geçtiği dile getirilir. Necati Hoca ise "Ben kaç yıllık hocayım hiç duymadım" der. Davut "Ozubillahimine (euzubillahimine) diye başlıyor ya hocam" der ve herkes güler. Bakıldığında şive/ağız sebebiyle bir aksan kayması sonucu yerel halktan olan Davut çocuğuna koyduğu Oğuz ismini besmele ile özdeşleştirmiştir.

Bir sahnede Temel arkadaşları ile sahilde bir şeyler yemektir. Bu sırada kemeçe çalan biri de sahnede yer almaktadır. Temel Zuhal ile evlenmek istediğini sürekli arkadaşları ile paylaşmaktadır. Arkadaşlarından destek alan Temel, Zuhal'in babasının yanına gider ve ondan kızını ister. Zuhal'in babası Temel ile dalga geçer ve silahını çıkartıp ateş eder. Aynı zamanda bir başka sahnede Temel'in arkadaşı yol tarifi soran birine adamı göstermek için silah ile adamı vurur. Silah erkeklerin sürekli yanında taşıdığı bir araçtır.

Filmde yer yer horon ve kolbastı oynandığını görülmektedir. Bir sahnede Temel ve arkadaşı motor kullandıkları sırada yol kenarında durup kolbastı oynamaya başlamaktadırlar.

Off Karadeniz

Melek ile Yunus'un aşkı anlatılmaktadır. İzmirli olan Melek hâkimdir. Ardeşenli olan Yunus ise işi olmayan bir gençtir. Melek'in Yunus'un ailesine yakın bir yer olan Of'ta göreve

başlamasıyla gelişen olaylar anlatılmaktadır. Üçgen Yapımevi tarafından yapılan filmin yönetmeni Nur Dolay'dır. 2010 yılında çekilen filmin başrollerini Melissa Papel ve İrfan Delibaş oynamaktadır.

Film Karadeniz'e özgü kemençe ezgileri ile başlamıştır görüntüde ise Karadeniz'in dalgalı ve hırçın hali gösterilmektedir. Film boyunca kemençenin ezgileri duyulmaktadır. Filmin genelinde kemençe sesini duysak da horon oynanan sahnelerde ise tulum enstrümanı karşımıza çıkmaktadır.

Yunus ve Melek birbirlerine çok aşık olan bir çift olarak filmde yer almaktadır. Birbirleri ile evlilik hayali kuran çift, Melek'in babasının Yunus'u istememesi sebebiyle zor anlar yaşamaktadır. Melek'in babası Yunus'un askerliğini uzak bir yerde yapmasını ister ve Yunus'un babası da Melek'i Rize'ye getirmek için uğraşır. İki aile arasında kalan Melek, Of'a gider. Bu sırada Yunus da askerlik için Kıbrıs'a gitmek zorundadır. Yunus askerlik için Melek'in babasının görev yaptığı yere gitmiştir. Melek'in babası bu duruma şaşırır. Yunus "Ben de sizinle askerlik yapmaya geldim" der ve "Sizin emriniz altındayım" demesiyle de aslında Melek'in babasının onu istemediğini bilmesine rağmen zekasını kullanarak kendine has bir cevap verir. Burada Karadeniz insanının hazır cevaplı olması durumunu açıkça görmekteyiz.

Filmde Karadenizli olmayan karakterler Karadenizli olan karakterlere karşı ön yargılı davranmaktadır. Bu durumu Yunus'un askerlik işlemleri sırasında Albay Kazım'ın generaline Yunus'u kötülediği sahnede görmekteyiz.

Albay Kazım: Karadenizli, Laz o. Ardeşen mi kurdeşen mi orada yaşarmış. Yani Laz akli kaz akli gibi bir şey.

General: Yani bu çocuk şimdi Karadenizli mi? Albayım ben de Karadenizliyim.

Albay Kazım: Estağfurullah

General: Ne demek Karadenizli! Ne estağfurullah!

Albay Kazım: Ben de Karadenizliyim.

General: Neresinden

Albay: Güneyinden

General: Bir doğusu bir de batısı var benim bildiğim. Güneyin neresinden hadi söyle baktırtma evraklara.

Albay: Mersin'den komutanım

General: Mersin Akdeniz'dedir. Akdeniz'den ne zaman Karadeniz'e taşındı. Bazen akla karayı karıştırıyorsunuz.

Melek atandığı yer olan Of'a gitmek için annesi ile otobüse binecekleri sırada şoföre "Bu Of'a mı gidiyor?" diye sorar. Şoför ise "Nerden bildiniz?" diye soruya soruyla cevap vermiştir. Melek ve annesi Of'a ulaştığında kalacak bir otel aramaktadırlar. Of'ta yaşayan birine otel sorduklarında ise henüz tamamlanmamış bir oteli onlara göstermiştir. Melek ve annesinin hemen bir otel ihtiyacı olduğunu söylemesi üzerine yerel halktan olan kişi başka bir yer bulmalarını söylemektedir. Burada Oflu kimliği olayları geç anlayan ve saf olarak anlatılmıştır.

Ana karakter olan Yunus'ta şive/ağız pek fazla görülmemektedir. Filmde yer alan yerel halk ise Karadeniz şivesi/ağzı ile konuşmaktadır. Geleneksel kıyafeti ise sadece kadınların üzerinde görmekteyiz. Bellerine bağladıkları peştamal ve başlarına bağladıkları keşan, filmde yöresel kıyafetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun dışında genel olarak yöresel kıyafet ile fazla karşılaşmamaktadır. Filmde genel olarak erkek karakterlere yer verilmiştir. Film boyunca kadınların sürekli tarla ve bahçede çalıştığı, erkeklerin ise başka işlerle uğraştığı görülmektedir. Hatta Melek'in tarlada çalışması istenmektedir. Filmde kadınlar da erkekler de çabuk sinirlenen asabi yapıdadır. Film boyunca horon oyununa sürekli yer verilmektedir. İnsanlar tulumun sesine kapılıp kendini horonun içinde oynarken bulmaktadır. Kolbastı oyununa ise sadece iki bölümde yer verilmiştir. Yunus'un Melek'e kolbastıyı öğrettiği ve Melek'in babasının Trabzon'a geldiği sahnede karşılama için kolbastı oynayan bir gruba yer verilmiştir.

Amerikalılar Karadeniz'de 2

Amerikalılar Karadeniz'de 2, yönetmenliğini Kartal Tibet'in ve senaristliğini Kubilay Tunçer'in yaptığı 2007 yapımı bir komedi filmidir. Filmin başrollerini Kıvanç Tatlıtuğ, Melis Birkan ve Metin Akpınar paylaşmaktadır. Film, yanlışlıkla Karadeniz bölgesinde yer alan bir köye düşen, ancak patlamayan Amerika Birleşik Devletleri'ne ait bir füzenin ardından yaşanan komik olaylar ile Muzaffer ve Çiçek'in aşkını konu alan bir hikâyeye anlatmaktadır.

Henüz ilki çekilmeden ikincisinin çekildiği, Karadeniz insanının espri anlayışını ve kıvrak zekâsını yansıtan sinema filmi, dış sesin “Habunun birincisi neredur da?” demesi ile sonlanmakta, izleyicinin tüm film boyunca aklında olan soruya soruyla karşılık vererek Karadeniz insanının tipik özelliklerinden birini yansıtmaktadır.

Film Karadeniz’e özgü kemençe ezgileriyle birlikte modern enstrümanların bir arada kullanıldığı ezgilerle başlamaktadır. Bununla beraber filmin devam sahnelerinde de yöreye özgü üflemler ve yaylı çalgıların kullanımı film boyunca devam etmektedir. Gerek ana sahnelerde gerekse geçiş sahnelerinde bir araç olarak kullanılan kemençe ve tulum gibi enstrümanlar filmin ritmini belirlemede ve izleyiciyi eğlendirme amacıyla belirli aralıklar ile kullanılmaktadır. Öyle ki Karadeniz’e has enstrümanların kullanımı filmin bitiminde yer alan jeneriğe kadar yansımış; film Kazım Koyuncu’nun EllaElla adlı Lazca parçası ile sonlandırılmıştır.

Film tipik bir Karadeniz köy yaşantısını anlatmakla birlikte, Amerika ile ticaret yapmaya çalışan Muhtar Salih ve Ercüment’in farklılaşma çabasını da ele almaktadır. Muhtar Salih ve Ercüment Amerikanvari fötr şapka takmakta, Amerika’yı önemli bir değer olarak görmektedirler. Nitekim bu iki karakter ne kadar farklı olmaya çalışsalar da sürdürdükleri hayat tarzı tipik bir Karadenizli yaşamından farksızdır. Başrolde yer alan Muzaffer ise tüm köy halkının aksine şive/ağız ile konuşmaz, herkesten farklı bir çizgide, yerel halka benzemeyen bir yerde durmaktadır. Ancak yaptığı iş ve yaşamak isteği hayat biçimi ele alındığında Muzaffer’in de Karadeniz köy hayatını benimsemek istediği açıkça ortadadır.

Amerikalılar Karadeniz’de 2, Karadeniz insanının yaşam pratiklerinin gün yüzüne çıkması açısından da önemli bir değer yaratmaktadır. Süregelen yıllar boyunca yaşam pratiklerinin gelenekselleşmesi ile birlikte Karadeniz insanının yeniliklere karşı önyargılı olması durumu filmde yaşanan şu sahne ile görülmektedir;

Muhtar Salih’in postal fabrikası için köy halkından para toplaması üzerine Kahveci Rüstem ile arasında tartışma çıkar:

Kahveci Rüstem: “Ula Salih... Şu fabrikayı halka arz ediyrum diye aldattun ya milleti artuk saha heç bişey demiyrum.”

Muhtar Salih: “Ula ne dur senun baha bu gicuğun? Bıraksaydum da habu millet misırla, çayla mı geçinseydi?”

Kahveci Rüstem: “Ula ne var imiş çayda? Ne var imiş mısırdada, hamsidede? Ettüğümüz tapancada, tüfekte? Ne lazım bize postal fabrikası? Senin gözün dönmüş, özünü inkâr ediyosun...”

Özüne böylesine bağılı olarak gösterilen Karadeniz insanı, yeniliklere kapalı geleneksel bir yaşam tarzı sürmektedir. Şehirli ve modern bir hayattan uzak, kendi pratikleri içerisinde şekillenmiş kuralları olan Karadeniz insanının yaşam biçimi kadın erkek arasındaki statükoya da yansımıştır. Muhtar Salih ve Amerika’dan gelen ajan ekip köy yolunda yürürlerken aralarında şu diyalog geçer:

Ajan John: “Nedir bunlar böyle, taşıyorlar?”

Muhtar Salih: “Çay, çay...”

Ajan John: “Peki bu... Neden kadınlar taşıyor?”

Muhtar Salih: “Bizum yöremizde kadınlar çay toplarlar, erkekler kahvede kahve içerler.”

Filmde Karadeniz’e özgü bir materyal olarak silah da sıkça gösterilmiştir. Muhtar Salih’in küçük oğlu Yeter şişirdiği kâğıt torbayı patlattıktan sonra hep birlikte eğlenen köy erkekleri silahlarıyla havaya ateş açmışlardır. Ancak silah yalnızca erkeğe özgü bir araç olarak değil kadının da yeri geldiğinde eline aldığı bir araç olarak resmedilmiştir. Karadeniz kadınının eline silah alması gayet doğal karşılanmaktadır.

Oflu Hoca’nın Şifresi

Yerel bir futbol takımı olan Doğanspor’un başkanlık seçimlerini konu alan film, Oflu Hoca ile Müteahhit Ahmet’in kıyasıya mücadelesini anlatmaktadır. Başından sonuna bir başkanlık yarışı içerisinde geçen filmin yönetmenlik koltuğunda üçüncü kez bir Karadeniz komedisi çeken Adem Kılıç oturuyor. Üçgen Yapımevi tarafından yapılmış film, 2014 yılında çekilmiştir ve başrollerinde Çetin Altay ve Ahmet Varlı oynamaktadır.

Film Karadeniz’e özgü kemençe ezgileriyle birlikte, amatör bir futbol maçının gösterimini ile başlamaktadır. Karadeniz erkeğinin futbola olan sevgisi ve bağlılığı Doğanspor üzerinden temsili olarak yansıtılmaktadır. Ayrıca kemençe ezgileriyle başlayan film boyunca gerek ana sahnelerde gerekse geçiş sahnelerinde sık sık yöre ile özdeşleşmiş enstrümanlar ile modern enstrümanların bir arada kullanılmasıyla ortaya konmuş eserler sergilenmektedir.

Oflu Hoca filmi tipik bir Karadeniz/Karadenizli hikâyesi anlatısından çok döneminin popüler hale gelmiş konularını ve karakterlerini hiciv yoluyla hikâyenin içerisine dâhil etmiştir. Popüler kültürün bir nesnesi haline gelmiş TV programları ve dönemin popüler televizyon karakterleri film boyunca ana ve ara sahnelerde sıkça kullanılmaktadır. Döneminin önemli bir televizyon ve internet fenomeni haline gelmiş, Ramazan ayı boyunca televizyon programları yapan Nihat Hatipoğlu ve Show TV ekranlarında yayınlanan Güldür Güldür Show'un önemli bir tiplemesi olarak ön plana çıkan Eşofmanlı Şevket Hoca karakterlerinin bileşiminden oluşan Oflu Hoca tiplemesi başrolde olması gereği bu savın en önemli dayanağıdır.

Filmde hemen hemen tüm karakterler Karadeniz şivesi/ağzı ile konuşmaktadır. Ancak buna karşın karakterlerin neredeyse tümü şehirli ve modern bir yaşam tarzı sürmekte, giyim kuşamlarında da modern bir görüntü çizmektedirler. Başrol ve yan rollerde yer alan karakterlerin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır.

Film boyunca erkeklerin görünürlüğü kadınlara oranla çok daha fazla olmuştur. Bu durum yapımın futbol eksenli bir film olması sebebiyle açıklanabilir. Kadınlar filmde ev işleriyle uğraşan, dedikodu yapan, çalışmayan ve erkeğin egemen olduğu bir hayat tarzı içerisinde resmedilmiştir. Bununla beraber kadınlar film boyunca birçok kez cinsellik nesnesi olarak gösterilmiştir. Kadınların birbirleri ve eşleri ile birlikte yer aldığı sahnelerin büyük kısmı cinsellik temelli konulardan ve konuşmalardan oluşmaktadır. Bu savı destekler nitelikte bir örnek de Ali Osman karakteridir. Ali Osman karakteri ne zaman cinsellik temelli bir konu geçse ya da bu tarz bir sahne içerisinde doğrudan yer alsın bastonunu havaya kaldırmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve kadının toplum içerisindeki konumu konuları çerçevesinde bir değerlendirme yapılacak olursa film, Karadeniz kadınının bilindik özelliklerini göz ardı ederek cinsellik temelli bir sunum inşa etmiştir.

Filmin odak noktasında yer alan Oflu Hoca karakteri sinirli ve asabi yapısı ile dikkat çekmektedir. Ayrıca Oflu Hoca hazırcevap, soruya soruyla karşılık veren ve hızlı konuşan bir karakterdir. Cami hocalığı da yapmış bu karakterin sık sık küfürlü ve argo konuşması dikkate değer bir durumdur. Oflu Hoca sürekli birilerine sinirlendiği için filmde 'Strese Son' adlı bir kitap okumaktadır. Kitap okuduğu sırada yanında çalışan fırın çalışanın başkanlık seçiminde rakibi olan Müteahhit Ahmet'in hakaretlerini kendisine iletmediği sahnede: "Eğer

siniriniz devam ediyse birden ona kadar sayın. On lan tipini s...” sahnesi yaşanmaktadır. Bununla beraber katıldığı Hocaya Sor adlı televizyon programında absürt dini sorular, sunucunun sürekli yüksek kahkahalar ile gülmesi ve hocanın hasmı olan Müteahhit Ahmet’in programı telefonla arayıp hocaya hakaret etmesi üzerine Oflu Hoca; sinirlenip küfürler etmekte, televizyona yayın yasağı gelmesine sebep olmaktadır. Bahsi geçen iki sahnede Oflu Hoca, tipik Karadeniz insanının sinirli ve aksi yönünü doğrudan yansıtmaktadır.

Filmlerdeki Anlatımların İçerik Analizi

Filmlerin anlatı analizinin ardından Trabzon’a ilişkin kullanımların nasıl gösterildiği tablolar şeklinde içerik analiziyle ortaya konmuştur. Film karelerinde örnekler eşliğinde açıklanmıştır.

	<i>Amerikalılar</i>	<i>Karadeniz’de 2</i>	<i>Bizim Hoca</i>	<i>Emicem Hospital</i>	<i>Off</i>	<i>Karadeniz</i>	<i>Oflu Hoca’nın</i>	<i>Şifresi</i>	<i>Seni Seven Ölsün</i>	<i>Sümela’nın Şifresi:</i>	<i>Temel</i>	<i>Tepenin Uşakları</i>
<i>Hamsi</i>	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Kuymak</i>	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
<i>Lahana</i>	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Vakfikebir</i>	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
<i>Ekmeği</i>												

Tablo 1: Trabzon’un Yemek Kültürünün İncelenen Filmlerdeki Yeri

Karadeniz ile özdeşleşmiş yöresel yiyeceklere baktığımız zaman hamsi, kuymak, lahana ve Vakfikebir ekmeği bölgenin yemek kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. İncelenen filmlere bakıldığında Karadeniz yöresel yiyeceklerinin filmler içerisinde çok fazla yer bulamadığı gözlemlenmektedir. Tablo 1’de de görülebileceği gibi lahana sekiz filmde sadece üçünde yer bulurken; kuymak sadece bir filmde gösterilmiştir. Bunlarla beraber hamsi ve Vakfikebir ekmeği gibi diğer yöresel lezzetler ise sekiz filmde ikisinde yer bulmuştur.

Trabzon kültüründe yer almasına rağmen Akçaabat köftesi ve Trabzon pidesine ise incelenen filmlerde yer verilmemiştir.

Görsel 1: *Bizum Hoca* Filmi, Hamsili Baz İstasyonu Sahnesi

Bu fotoğrafta yer alan sahne *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014) filminde geçmektedir. Daha önce kurulan baz istasyonlarına karşı çıkan köylüler, hamsi şeklinde tasarlanan baz istasyonunu ise benimsemektedirler. *Bizum Hoca* ile köylüler arasında yeni baz istasyonu hakkında şöyle bir konuşma geçmektedir:

Bizim hoca: O nedir?

Mahmut: Baz istasyonudur.

Bizim hoca: Baca şeklinde baz istasyonu kuruldu karşı çıkmadık mı çıktık. Buna neden karşı çıkmıyorsunuz?

Mahmut: Bu hamsidir da!

Dolayısıyla hem görsele bakıldığında hem de sahnede geçen diyalog incelendiğinde hamsinin Trabzon insanı için ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Görsel 2: *Amerikalılar Karadeniz'de 2* Filmi, Lahana Sahnesi

Lahana, Trabzon kültürü içerisinde yalnızca ev halkına pişirilen yöresel bir yiyecek olmanın ötesinde, misafirlere de ikram edilebilecek önemli bir sofraya figürü olarak incelenen filmlerde yer bulmuştur. Bu savın en önemli örneği *Amerikalılar Karadeniz'de 2* (Tibet, 2007) filminde, Muhtar Salih'in Amerika'dan gelen ajan grubunu evinde ağırladığı sahnede görülmektedir.

Görselde görülen sahnede Muhtar Salih, Ajan John'a karalahana çorbasını anlatmaktadır. Karalahana çorbasının yapılış sürecini anlatan Muhtar Salih, iç yağından yapılması gerektiğini özellikle belirtmektedir. Ayrıca sahnede Muhtar Salih'in karalahana çorbasının hatırlı misafirler için yapıldığını söylemesi de dikkate değer bir durumdur. Ayrıca sahne içerisinde sadece karalahana çorbası değil turşu kavurması ve hamsili pilav gibi Doğu Karadeniz bölgesi ile özdeşleşmiş diğer lezzetler de misafirlere ikram edilmektedir. Burada yöre dışından gelen misafirlere yöresel lezzetleri tattırmanın bir gelenek olarak yaşatıldığını görmekteyiz.

Görsel 3: Ofly Hoca'nın Şifresi Filmi, Vakfıkebir Ekmeği Sahnesi

Vakfıkebir ekmeği incelenen filmler arasında *Seni Seven Ölsün* (Tabak, 2016) ve *Ofly Hoca'nın Şifresi* (Kılıç, 2014) filmlerinde yer bulmuştur. Vakfıkebir ekmeği, *Ofly Hoca'nın Şifresi* (Kılıç, 2014) filminde trajikomik bir sahnede işlenmektedir. Ofly Hoca'nın kardeşi Kadir ile hocanın başkanlık yarışındaki rakibi olan Müteahhit Ahmet'in kızı Nur birbirine aşıktır. Fırında çalışan Kadir'i görmek için Nur her gün fırına ekme almaya gitmektedir. Kadir'in çalıştığı fırından yalnızca Vakfıkebir ekmeği alan Nur, uzun bir süre bayatlamayan ekmeği evde çeşitli yerlerde saklamaktadır. Müteahhit Ahmet'in bir gün mutfak dolaplarında bal araması ile birlikte tüm ekmekler Müteahhit Ahmet'in üzerine düşmektedir. Üç kişilik bir ailenin uzun bir süre boyunca bitiremeyeceği kadar Vakfıkebir ekmeği mutfak ve banyo dolaplarından, evin her köşesinden Müteahhit Ahmet'in karşısına çıkmaktadır.

	Amerikalılar Karadeniz'de 2	Bizum Hoca	EmicemHospital	Off	Karadeniz	Oflu Hoca'nın Sifresi	Seni Seven Ölsün	Sümela'nın Sifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Esprili	+	+	+	-	+	+	+	-	
Geç Anlayan	-	-	-	+	-	-	-	-	
Hazırcevap	-	-	-	+	+	+	+	-	
İnatçı	-	-	-	+	-	+	-	-	
Küfür	+	+	-	-	+	+	+	+	
Laz	-	+	-	+	-	-	+	-	
Sinirli	-	-	+	+	+	+	-	+	
Soruya Soruyla Karşılık Veren	+	-	-	+	+	-	-	-	
Zeki	-	+	-	-	-	+	-	-	

Tablo 2: Trabzon İnsanın Özelliklerinin İncelenen Filmlerdeki Yeri

Trabzon insanının hazır cevap ve esprili olma özelliği hemen hemen tüm filmlerde vurgulanmaktadır. Trabzon insanı genellikle sinirli ve inatçı olarak tanımlanır. İncelediğimiz filmlerde ise beş tanesinde yöre insanı sinirli bir şekilde tasvir edilmiştir. Bunun yanı sıra yöre insanının inatçı olmasına da sadece iki filmde yer verilmiştir. Tablo 2'de de görüldüğü gibi izlenen filmlerin neredeyse tamamında küfür kullanıldığı gözlemlenmiştir. Trabzon insanının soruya soruyla karşılık vermesi sadece üç filmde görülmektedir.

Remzi Başkan köydeki ölümleri engellemek adına bazı yaptırımlarda bulunmuştur. Bunlardan biriside köy halkının elindeki bütün elektronik cihazları toplatmaktır. Cep telefonu, bilgisayar gibi cihazlara erişimi olmayan köy halkı Başkanlık binasına getirilen ve ölüleri gömecek mezarlık kalmayınca geçici olarak ölülerin saklandığı buzdolabının internete bağlandığını keşfeder ve köydeki zabıtaya rüşvet vererek buzdolabını internete bağlanmak için kullanmaktadırlar. Yine bu olay sırasında mekana Remzi Başkan girmektedir. Kalabalığı gören başkan ile buzdolabının başında bekleyenler arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

Remzi Başkan: La uşaklar, bu sizin birden bire ortaya çıkan İsmet Emice sevdanızı anlamış değilim ha. La burası devlet dairesi oğlum. Türbeye çevirdiniz ya.

Köylü 1: Başkanım, yaşarken kıymetini bilemedik. Ölünce anladık değerini. Yani bi de bunun USB girişi olsaydı gelir hergün hatim indirirdük.

Remzi Başkan: Ne girişi?

Köylü 1: Şey, belediyenin girişi az daha geniş olsaydı yıkılırdı buralar.

Remzi Başkan: O kadar seviydiniz yani İsmet Emiceyi he mi?

Köylü 2: Başkanım 4G'si olduktan sonra kim sevmez?

Başkan Yardımcısı: 4G mi?

Köylü 3: Evet. Güven, galite, görgü, garizma.

İzlenen filmlerde küfür, Trabzon insanının vazgeçemediği bir yaşam pratiği olarak işlenmiştir. Karakterler çoğu zaman sinir anlarında, birbirleri ile atışırken, birbirlerine şarkılar söylerken küfürler etmektedir. Hatta bazı durumlarda karakterlerin kendilerine dahi küfrettikleri görülmektedir.

Bahsi geçen durumlara verilebilecek örneklerin büyük bir kısmı *Oflu Hoca'nın Şifresi* (Kılıç, 2014) filminde yer almaktadır. Özellikle Oflu Hoca ve Müteahhit Ahmet karakterlerinin sinir anlarında aniden küfür yoluyla karşısındaki kişiye cevap vermeleri durumu film boyunca birçok kez yaşanmıştır. Senaryo gereği de birçok kez karşı karşıya gelen bu iki karakter, Doğanşpor'un başkanlık adaylığı süreci boyunca atışmakta, yer yer birbirlerine küfürlü ifadeler ile cevap vermektedir. Bunun yanında Oflu Hoca'nın çevresinde yer alan diğer insanların alışlagelmişin dışında eylemlerine de küfür ile karşılık verme durumu sık sık yaşanmaktadır. Özellikle Oflu Hoca'nın absürt olaylara asabiyetle birlikte küfürle karşılık

vermesi filmde olağan bir durum olarak resmedilmiştir. Küfür izlenen filmlerin birçoğunda bir güldürü unsuru olarak ele alınmıştır. Ayrıca karşılıklı diyalogun doğal bir parçası olarak da sık sık gösterilmiştir.

Trabzon dediğimizde aklımıza ilk gelen özelliklerden bir tanesi de Lazlık durumudur. Bu durum bazı filmlerde karakterlerin kendilerini Laz olarak görmesi bazı filmlerde ise diğer yörelerden olan insanların Laz yakıştırması yapması şeklinde görülmektedir. *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014) filminde Laz ifadesi yetenek yarışmasında isim olarak da kullanılmıştır. Filmde Laz Star yarışması düzenlenmiştir ve bu yarışmaya köyün gençlerinden birkaçı katılım göstermişlerdir. Aynı yarışmada silahla gösteri yapan İdris'in, "Rus ruletinde bir tane mermi konur ben Laz ruleti yaptım hepsini doldurdum" demesi yine Laz unsuruna bir diğer örnektir.

Sümela'nın Şifresi Temel filminde Lazların zekasını diğer insanlardan ayırırken onların aklının daha farklı çalıştığı daha yaratıcı olduğu vurgulanmaktadır. *Off Karadeniz* (Dolay, 2010) filminde ise bir sahnede "Laz akli kaz akli" diyerek Lazlar küçümsenmektedir. Genel olarak baktığımızda ise *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014), *Off Karadeniz* (Dolay, 2010) ve *Sümela'nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011) filmlerinde Laz ifadesi kullanılırken diğer filmlerde kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

	Amerikalılar Karadeniz'de 2	Bizum Hoca	Emicem Hospital	Off Karadeniz	Oflu Hoca'nın Şifresi	Seni Seven Ölsün	Sümela'nın Şifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Bıçakçılık	+	-	-	-	+	-	-	-
Kemençe	+	+	+	-	+	+	+	-
Silah	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo 3: Trabzon'da Kullanılan Araç Gereçler ve Müzik Aletlerinin
İncelenen Filmlerdeki Yeri

Trabzon'a has araç gereçler ele alındığında bıçak, özellikle Sürmene ilçesiyle özdeşleşmiş bir mutfak gereci olarak bilinmektedir. Trabzon için önemli bir yere sahip olan

bıçak incelenen filmlerden sadece iki tanesinde yer almıştır. İzlenen filmlerin neredeyse tamamında kemeçe ve silah görülmektedir. Özellikle kemeçe, Karadeniz’de sevilen ve olmazsa olmaz olarak görülen bir çalgı aletidir. İncelediğimiz 8 adet filmin 6 tanesinin girişinde ve ara sahnelerinde kemeçe sesi kullanılmıştır.

Yöre halkı için bıçak değerli bir kişisel alet olarak görülmektedir. Bu duruma en iyi örneklerden biri *Amerikalılar Karadeniz’de 2* (Tibet, 2007) filminde Muzaffer’in çocukluk arkadaşı olan Osman ile arasında yaşanan sahnedir. Muzaffer’in babasından yadigâr olan bıçağı Osman, Muzaffer askerliğini yaptığı sürece saklamıştır. Askerden dönen Muzaffer ile Osman’ın ilk buluşmalarından bıçağın tekrar sahibiyle buluşması yöre halkının bıçağa verdiği önemi göstermektedir. Ayrıca bıçağın babadan oğula geçen önemli bir nesne olarak betimlenmesi de yöre halkı için önemini film içerisinde pekiştirerek sunmaktadır.

Silah bölge insanının karakteristiğini yansıtan bir unsurdur. Silah neredeyse herkesin taşıdığı ve her evde bulunan bir unsur olarak gösterilmiştir. Tüm filmlerde silah karşımıza çıkmaktadır. Buna en güzel örnek ise *Sümela’nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011) filminde geçen şu diyalogdur:

Görsel 4: *Sümela’nın Şifresi: Temel* Filmi, Silah Sahnesi

Temel ve arkadaşları çay bahçesinde otururken biri gelip yol tarifi sorar. Temel’in arkadaşı Sinan ise yardımcı olmak için yolu tarif eder.

Sinan: Gel. Ha orayı görey misin?

Yol tarifi soran adam: Nereyi?

Sinan: O ayakta bir adam var onu görmeyey misin?

Yol tarifi soran adam: Abi orada bir sürü adam var hangisi?

Sinan: (silahını çıkartıp bir adımı vurur) Ha o yere düşen adamı görey misin?

Şeklinde devam eden diyaloga baktığımızda erkeklerin silahı yanında taşıdığını görmekteyiz. Her an bir olay karşısında başvurabilecekleri bir araç olan silah, burada mizahi bir biçimde anlatılmıştır.

	Amerikalılar Karadeniz'de 2	Bizum Hoca	Emicem Hospital	Off	Karadeniz	Oflu Hoca'nın Sifresi	Seni Seven Ölüştün	Sümela'nın Sifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Horon	+	+	+	+	-	-	+	+	
Kolbastı	-	+	-	+	-	-	+	+	
Spor	-	+	+	-	+	+	+	+	

Tablo 4: Trabzon'da Yaygın Spor ve Folklor Faaliyetlerinin İncelenen Filmlerdeki Yeri

Doğu Karadeniz bölgesine özgü olan horon oyunu Trabzon'da da ayrı bir yeri vardır. İncelediğimiz filmlerin iki tanesi dışında horon oyununun ön plana çıkartıldığı gözlenmiştir. Trabzon yöresine özgü olan kolbastı oyunu ise incelenen filmlerde daha az yer almıştır. Spor stereotipine ele alınan filmler üzerinden baktığımızda neredeyse tüm filmlerde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

İncelediğimiz filmlerde horon oyunu genellikle sevinç anlarında, düşünlerde, eğlencelerde sıkça başvurulan bir oyundur. Karadeniz'de yaygın olarak oynanan horon oyunu insanların anlık duygularını yansıttıkları kültürel bir ögedir. Trabzon yöresinde oynanan oyunlarda horon kadar kolbastının da büyük yeri vardır. *Sümela'nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011) filminde ise kolbastı sahnesi şu şekildedir: Temel ve arkadaşı Ruhani'nin motosikletiyle giderken, Ruhani'nin "kolbastı oynayasım geldi" demesinin üzerine yol kenarında durup kolbastı oynamışlardır.

İzlediğimiz filmlerin çoğunda Trabzonspor'a dair birçok unsur bulunmaktadır. Bunların başında Trabzonspor kadrosunun olduğu posterler, bordo mavi atkılar ve bereler ile birlikte formalar dikkat çekmektedir. Bu unsurlar genellikle kişilerin üstlerinde, odalarının veya işyerlerinin duvarlarında, dolapların üstlerinde ve yatak başlarında yer almaktadır.

	Amerikalılar	Karadeniz'de 2	Bizum Hoca	Emicem Hospital	Off	Karadeniz	Oflu Hoca'nın	Sifresi	Seni Seven Ölsün	Sümela'nın	Sifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Var/Yok	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo 5: İncelenen Filmlerde Toplumsal Cinsiyet İçeren Kalıp Yargılar

Filmlere sosyal pencereden bakıldığı zaman kadın ve erkeğin yeri net bir şekilde ayrılmaktadır. Kadınlar kamusal alandan ziyade daha çok tarlada çalışırken, ev işlerini yaparken filmlerde yer almıştır. Erkeklerin ise günlerinin büyük bölümünü kahvehanede geçirdikleri, gözlemlenmiştir. Dolayısıyla *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016) filmi dışındaki tüm filmlerde kadın ve erkeğin rollerinin birbirinden ayrıldığı görülmüştür.

	Amerikalılar	Karadeniz'de 2	Bizum Hoca	Emicem Hospital	Off	Karadeniz	Oflu Hoca'nın	Sifresi	Seni Seven Ölsün	Sümela'nın	Sifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Şive/Ağız	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo 6: Karadeniz Şive/Ağzının İncelenen Filmlerdeki Yeri

İncelenen filmlerin hepsinde yöresel şive/ağız kullanılmıştır. Aynı zamanda konuşma dilini ele aldığımızda, ses uyumuna dikkat etmeyen Trabzon insanının bu özelliği incelediğimiz filmlerde yansıtıldığını görmekteyiz. Bu filmler arasında dil kullanımına kuşkusuz en güzel örnek *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016) filminde yer alan şu sahnedir: Selo'nun teyzesi muayeneye geldiğinde doktorla konuşmaya başlar. Bu konuşmada Selo'nun teyzesi; "PTT" yerine "BDD" ve "Telekom" yerine de "Delegom" kelimelerini kullanmıştır.

Ayrıca hastanenin ismi değiştirildiğinde tabelada “Emicem Hospital” değil de “Emicem Hosbidal” yazmaktadır. İzlenen diğer filmlerde “uy” kelimesini şaşırıldıklarında kullanırlarken “da” kelimesini cümle sonunda kullandıkları görülmüştür. Genel olarak baktığımızda ise incelediğimiz tüm filmlerde yöre ağzının kullanıldığını yapılan inceleme sonucunda ulaşılmıştır.

	Amerikalılar Karadeniz/de 2	Bizum Hoca	EmicemHospital	Off	Karadeniz	Oflu Hoca'nın Şifresi	Seni Seven Ölsün	Sümela'nın Şifresi: Temel	Tepenin Uşakları
Bakır İşlemeciliği	-	+	+	-	-	-	-	+	-
Hasır Bilezik	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Keşan	-	+	+	+	-	-	-	+	-
Peştamal	-	+	+	+	-	-	-	-	-
Örme Sepet	+	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 7: Trabzon’da Yaygın El Sanatlarının İncelenen Filmlerdeki Yeri

Trabzon’un geleneksel el sanatları zengin bir çeşitlilik barındırırken filmlerde bu çeşitliliğin yeterince yansıtılmadığı gözlemlenmiştir. İşçilik gerektiren el sanatlarından örme sepet ve hasır bilezik sadece birer filmde yer almıştır. Bakır işlemeciliği ise *Bizum Hoca* (Acar & Okumuş, 2014), *Emicem Hospital* (Eraydın, 2016) ve *Sümela’nın Şifresi: Temel* (Kılıç, 2011) filmlerinde yer bulmuştur. El sanatları içerisinde filmlerde en fazla yer alan unsurlar ise peştamal ve keşandır.

Sonuç

Çalışma kapsamında 2007 yılı sonrasında Trabzon merkezli çekilen komedi filmlerinde Trabzon kültürünün anlatımı ve Trabzon insanının özellikleri çerçevesinde incelenmiştir. Trabzon’a ilişkin yargıların filmler aracılığıyla yeniden üretildiği görülmektedir. Toplumsal

konum olarak kadının yerinden, yemeklerine, kullanılan araç ve gereçlerden el sanatlarına, Trabzonspor'dan konuşma şekline kadar tüm unsurlar ele alınan filmlerde birer Trabzon anlatımı olarak ön plana çıkmaktadır.

Filmler incelendiğinde Karadeniz yöresinde sıkça görülen argo ve küfürlü konuşma durumu; Trabzon insanının argo konuşmayı günlük pratiklerinin içerisine öyle yerleştirmiş ve içselleştirmiştir ki, kendine bile küfrettiği görülmektedir. Bu tür konuşma tarzı hakaretten daha ziyade gündelik hayat içinde yer alan bir konuşma pratiği olarak yer almakta, filmlerde de bu durum açıkça görülmektedir. Trabzon'a has yemek kültürü ele alındığında; hamsi, kuymak, lahana ve Vakfıkebir ekmeği filmlerde yer almıştır. Hamsi filmlerde sadece yemek kültürü olarak değil, aynı zamanda "hamsi moduna almış, titrey ama açmay" şeklinde benzetmeler ile de kullanılmıştır. Yemek kültüründe önemli bir yeri olan hamsi, filmlerde çeşitli yerlerde figür olarak da kullanılmakta, bir metafor halini almaktadır. Filmlerde geleneksel Türk mutfağından örnekler çok fazla görülmemekte, yöreye özgü yiyecekler her daim sofralarda yer bulmaktadır. Trabzon insanının tipolojik özellikleri incelendiğinde karakterler belirli yönleri ile ön plana çıkmaktadır. İzlenen filmlerde yöre insanı mizahi yönü kuvvetli ve esprili olarak resmedilmiştir. Bununla beraber çabuk sinirlenen, sinirlendiğinde de küfür yoluyla kendini ifade eden bir yapısı vardır. Filmlerde yer alan karakterlerin tipik özelliklerini cinsiyetler üzerinden değerlendirdiğimizde ön plana çıkan söz konusu özelliklerin daha çok erkeklere atfedilebileceği sonucuna ulaşılabilir. Trabzon'a has araç gereçler ele alındığında silah stereotipinin tüm filmlerde yer aldığı gözlemlenmiştir. Silah, erkeklerin her zaman yanlarında taşıdıkları bir araç olmakla birlikte sinirli olduklarında veya sevinçlerini ifade etmek istediklerinde hemen başvurulmuş bir kişisel eşya olarak betimlenmiştir. Müzik aletleri içerisinde ise kemençenin ayrı bir yeri vardır. Genellikle film boyunca yer yer ezgilerini duyduğumuz bir enstrümandır. Kemençenin aynı zamanda horon oyunuyla bütünleştiği incelenen filmlerde gözlemlenmektedir.

Trabzon'da sporu ele aldığımızda Trabzonspor filmlerde çoğunlukla erkeklerin vazgeçilmez tutkusu olarak yansıtılmıştır. Bu unsurlara baktığımızda; insanların günlük konuşması içerisinde çoğunlukla Trabzonspor'la ilgili sohbetlerin olması, Trabzonspor forma ve atkılarının yer verilmesi, süs eşyası olarak Trabzonspor'u anlatan eşyaların estetik olarak kullanılması ve Trabzonspor maçlarından bahsedilmesi sonucu karşımıza çıkmaktadır. İzlenen filmlerde kadın ve erkeğin rollerinin net bir şekilde ayrıldığı görülmektedir. Kadın

genellikle bahçe ve ev işleri yaparken ekrana yansımakta, erkekler ise kahvehanede vakit geçirmektedir. Filmlerde hikâyeye yön verecek önemli kararların genellikle “erkek meclislerinde” alındığı, kadınların ise rol gereği hikâyenin akışında ikinci planda bulunduğu gözlemlenmiştir. Yöresel şive/ağız izlenen tüm filmlerde kullanılmıştır. Bazı filmlerde ana karakterlerin şive/ağız kullanmadığı, yerel halkın kullandığı sonucuna ulaşılrken bazı filmlerde ise başrol oyuncularının da şive/ağız kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe ses uyumuna dikkat etmeyen Trabzon insanının bu özelliği bazı filmlerde ön plana çıkartılarak mizah unsuru olarak karşımıza çıkmıştır. Trabzon halk kültürünün yapı taşları arasında yer alan bir diğer özellik de el sanatlarıdır. Maharetli ellerden geçerek üretilen bakır işlemleri, izlenen filmlerin sadece üç tanesinde kendine yer bulmuştur. Kullanımı genellikle güğüm ve çaydanlık gibi ev araç gereçleri şeklindedir. Aynı zamanda süs eşyası olarak da filmlerde kullanılmıştır. İzlenen filmlerde keşan ve peştamal kadınların tarlada çalışırken ve günlük yaşamlarında kullandıkları bir figür olarak yansıtılmıştır. Ayrıca keşan filmlerde bir süs eşyası olarak da çeşitli sahnelerde yer almıştır.

Filmlerin geneline bakıldığında Trabzon şehrinin kültürel açıdan kendine has mistik ve oryantalist şekilde ele alındığı görülmektedir. Trabzon şehri filmlerde insanından gündelik hayatına, kültüründen eşyasına kadar belli kalıp yargılar üzerinden ele alınmıştır. Geçmişten günümüze Doğu Karadeniz özelde ise Trabzon’a özgü tüm kalıp yargıların filmler aracılığıyla yeniden üretildiği görülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy-Sheridan, R. A. (2007). *Temel Fıkraların’da Ötekileştirme Boyutu*. Milli Folklor Dergisi. 4-97.
- Aksoylu, K. (2016). “Karadeniz Deyince”. *Karardı Karadeniz*. (Ed. Uğur Biryol). İstanbul. İletişim Yayınları. 43.
- Alptekin, M. Y., - Koç, Ö. (2016). *Siyasal Ve Kültürel Yönleriyle Trabzon’da Muhafazakârlık*. Karen. 158-159.
- Aşut, A. (2010). “Trabzon’un Kültürel Yaşamından Kesitler”. *Trabzon’u Anlamak*. (Ed. Güven Bakırezzer – Yücel Demirer). İstanbul. İletişim Yayınları. 305.
- Çetinor, B. (1986). *Doğu Karadeniz ve Evleri*. İstanbul. İlgı. 20.

- Coşgun, Ş. (2004). *Kültürlerarası İletişim Sürecinde Kalıp Düşüncelerin ve Önyargıların Rolü: "Antalya'da Yaşayan Güneydoğulular ile Antalya Yerlileri Arasındaki Kalıp Düşünceler ve Önyargılar"*. Ankara.
- Durucu, N. (2015). *Trabzon Kuyumculuğu-Jewellery Of Trabzon*. Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi. 112-183.
- Düzenli, T. Vd. (2018). *Peyzaj Mimarlığında Heykel Kullanımı: Trabzon Kenti Örneği*. Tarih, Kültür Ve Sanat Araştırmaları Dergisi. 557.
- Güleç Külekçi, E. S. (2015). *Türk Müzik Eğitiminde Çok Yönlü Bir Kişilik İlhan Baran*. Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi. 99.
- Emiroğlu, K. (2010). "Trabzon Ne Yetiştirirsin". *Trabzon'u Anlamak*. (Ed. Güven Bakirezer – Yücel Demirer). İstanbul. İletişim Yayınları. 98.
- Eroğlu, A. (2010). "Trabzonspor Tarihi Üzerine Bir Deneme". *Trabzon'u Anlamak*. (Ed. Güven Bakirezer – Yücel Demirer). İstanbul. İletişim Yayınları. 337.
- Güçlü, M. (2004). *Trabzon Yöresi Düğün Törenlerinde Horon*. Milli Folklor Dergisi. 123-124.
- Güneş, S. S. (2016). *Globalmediajournal*. Globalmediajournal: <http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/Sites/Default/Files/Selda%20sara%20%26%20deniz%20ya%C4%9eiz%20baylan.Pdf> Adresinden Alındı
- Gür, Ş. Ö. (2010). "Trabzon'da Kentsel Kimlik ve Dönüşüm". *Trabzon'u Anlamak*. (Ed. Güven Bakirezer – Yücel Demirer). İstanbul. İletişim Yayınları. 319 – 321.
- Ökten, A. (2016, 3 12). "Biz Trabzon'da Böyle Diyoruz". Erişim Tarihi: 19 Şubat 2019. <http://www.aysenurokten.com/2016/03/12/Biz-Trabzonda-Boyle-Diyoruz/>
- Ötken, N., - Kızmaz, İ. (2012). Bir Halk Oyununun Popülerleşmesi Endüstrinin Yeni Ürünü Kolbastı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 486-488.
- Özkan, M. (2012). "Karadeniz Halkları, Asimilasyon ve Reasimilasyon". *Karardı Karadeniz*. (Ed. Uğur Biryol). İstanbul. İletişim Yayınları. 170.
- Pelikoğlu, M. C. (2009). *Trabzon Yöresi Halk Müziği ve Kolbastı*. Sanat Dergisi. 37-44.

Posta. (2018). "Trabzon Tonya'da Mezar Taşlarına Silah Figürü İşleniyor". Erişim Tarihi: 3 Ocak 2019. <https://www.posta.com.tr/trabzon-tonya-da-mezar-taslarina-silah-figuru-isleniyor-haber-fotograf-1386194-8>

Sevinç, Z. (2014). *2000 Sonrası Yeni Türk Sineması Üzerine Yapısal Bir İnceleme*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 40.

Teksoy, E. (2015). *Kemal Sunal'ın Şaban Tiplemsindeki Charlie Chaplin Ve Şarlo Tiplemesinin Etkileri*. İstanbul. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Turan, F. (2017). "Coğrafi İşaretle Tescillenen 'Sürmene Bıçağı' İçin Müze Kurulması İsteniyor". Hürriyet. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019 <http://www.hurriyet.com.tr/Cografisi-Isaretle-Tescillenen-Surmene-Bicagi-I-40661857> Adresinden Alındı

Uzun, E. (2016). *Doğu Karadeniz Tulum Çalgısının Tarihsel Serüveni Hakkında Bazı Tespitler*. Uluslararası Karadeniz Havzası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi. 61-65

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Söz konusu bu çalışmada etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde bir çalışma olmadığından dolayı etik kurul onayı aranmamıştır.